

Sed quia Apostolus filium Dei dicit verbum habere, ex quo sequi videtur quod filii sit filius, & verbi verbum; considerandum est, qualiter verba Apostoli hoc dicentis sint intelligenda. Dicit enim Heb. 1. 2. *Diebus istis locutus est nobis in filio: & postea: Qui cum sit splendor gloriae, & figura substantiae ejus portans omnia verbo virtutis suae &c.* Hujusmodi autem intellectum sumere oportet ex his quae jam dicta sunt. Dicitur enim, quod conceptio sapientiae, quae est verbum, sapientiae sibi vindicat nomen. Ulterius autem procedentibus apparet quod etiam exterior effectus ex conceptione sapientiae proveniens, sapientia dici potest, per modum quo effectus nomen causae sibi assumit: dicitur enim sapientia alicujus esse non solum id quod sapienter excogitat, sed etiam id quod sapienter facit. Ex quo contingit ut etiam explicatio divinae sapientiae per opus in rebus creatis, Dei sapientia dicatur, secundum illud Eccli. 1. 9. *Ipsae creavit illam, scilicet sapientiam, in Spiritu Sancto: & postea dicit: & effudit illam super omnia opera sua.* Sic igitur & id quod ex verbo efficitur, verbi nomen accepit: nam & in nobis expressio interioris verbi per vocem, dicitur verbum, quasi sit verbum verbi, quia est interioris verbi ostensivum. Sic igitur non solum divini intellectus conceptio dicitur verbum, quod est filius, sed etiam explicatio divini conceptus per opera exteriora verbum verbi nominatur. Et sic oportet intelligi quod filius portet omnia verbo virtutis suae, sicut & id quod in Psalm. c. lvi. 11. 8. legitur: *Ignis, granda, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum ejus:* quia scilicet per virtutes creaturarum explicatur divinae conceptionis effectus in rebus.

Cum vero Deus intelligendo se ipsum, omnia alia intelligat, ut dictum est; oportet quod verbum in Deo conceptum, ex eo quod se ipsum intelligit, sit etiam verbum unum & idem omnium rerum. Non tamen eodem modo est verbum Dei, & aliarum rerum. Nam Dei quidem verbum est sicut ab eo procedens, aliarum autem rerum non sicut ex eis procedens; non enim Deus a rebus scientiam sumit, sed magis per suam scientiam res in esse producit, ut supra ostensum est. Oportet igitur quod verbum Dei omnium quae facta sunt, ratio perfecta existat. Qualiter autem singulorum propria ratio esse possit, ex his quae in primo Libro tractata sunt, manifestum est, ubi ostensum est quod Deus omnium propriam cognitionem habet. Quicumque autem facit, aliquid per intellectum, operatur per rationem rerum factarum quam apud se habet: domus enim quae est in materia, fit ab aedificatore per domus rationem quam habet in mente. Ostensum est autem supra, quod Deus res in esse producit non naturali necessitate, sed quasi per intellectum, & voluntatem agens. Fecit igitur Deus omnia per verbum suum, quod est ratio rerum factarum ab ipso. Hinc est quod dicitur a Joanne cap. 1. 3. *Omnia per ipsum facta sunt:* cui consonat quod Moyses mundi originem describens, Genes. 1. in singulis operibus tali utitur modo loquendi: *Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux: Dixit Deus, fiat firmamentum:* & sic de aliis: quae omnia Psalmista comprehendit, dicens Psalm. c. lvi. 11. 5. *Dixit, & facta sunt.* Dicere enim est verbum producere. Sic ergo intelligendum est quod *Deus dixit, & facta sunt,* quia verbum produxit, per quod res in esse produxit sicut per earum rationem perfectam. Sed quia idem est causa conservationis rerum, & productionis ipsarum, sicut omnia per verbum facta sunt, ita per Dei verbum conservantur in esse: unde Psalmista dicit Psalm. xxxi. 6. *Verbo Domini caeli firmati sunt:* & Apostolus dicit ad

Hebraeos 1. de filio, quod portat omnia verbo virtutis suae: quod quidem qualiter accipi oporteat, jam dictum est.

Sciendum tamen, quod verbum Dei in hoc differt a ratione quae est in mente artificis: quia verbum Dei, Deus subsistens est, ratio autem artificiali in mente artificis non est res subsistens, sed solum intelligibilis forma. Formae autem non subsistenti non competit proprie ut agat: agere enim, rei perfectae, & subsistentis est; sed est ejus ut ea agatur, est enim forma principium actionis quo agens agit. Ratio igitur domus in mente artificis non agit domum, sed artifex per eam domum facit; verbum autem Dei, quod est ratio rerum factarum a Deo, quum sit subsistens, agit, non solum per ipsum aliquid agit: & ideo Dei Sapientia loquitur Proverb. vii. 30. *Cum eo eram cuncta componens:* & Joannis v. 17. Dominus dicit: *Pater meus operatur, & ego operor.*

Considerandum est etiam, quod res facta per intellectum, praexistit in ratione intellectus ante etiam quam sit in se ipsa: prius enim domus est in ratione artificis quam perducatur in actum. Verbum autem Dei est ratio omnium quae a Deo sunt facta, ut ostensum est. Oportet igitur quod omnia quae sunt facta a Deo praexistit in verbo Dei, antequam sint etiam in propria natura. Quod autem est in aliquo, est in eo per modum ejus in quo est, & non per proprium modum: domus enim in mente artificis intelligibiliter, & immaterialiter existit. Res igitur intelligenda sunt in verbo Dei praexistisse secundum modum verbi ipsius. Est autem modus verbi ipsius, quod sit unum, simplex, immateriale, & non solum vivens, sed etiam vita, quum sit suum esse. Oportet igitur quod res factae a Deo praexistit in verbo Dei ab aeterno immaterialiter, & absque omni compositione, & quod nihil aliud in eo sint quam ipsum verbum, quod est vita: propter quod dicitur Joannis 1. 3. *Quod factum est, in ipso vita erat,* id est in verbo. Sicut autem operans per intellectum, & per rationem, quam apud se habet, res in esse producit; ita etiam qui alium docet, per rationem quam apud se habet, scientiam causat in illo; cum scientia discipuli sit deducta a scientia docentis, sicut imago quaedam ipsius. Deus autem non solum est causa per intellectum suum omnium quae naturaliter subsistunt; sed etiam omnis intellectualis cognitio ab intellectu divino derivatur, sicut ex superioribus Lib. III. cap. lxxvi. patet. Oportet igitur quod per verbum Dei, quod est ratio intellectus divini, causetur omnis intellectualis cognitio: propter quod dicitur Joan. 1. 4. *Vita erat lux hominum,* quia scilicet ipsum verbum, quod vita est, in quo omnia vita sunt, manifestat ut lux quaedam mentibus hominum veritatem. Nec est ex defectu verbi quod non omnes homines ad veritatis cognitionem perveniunt, sed aliqui tenebrosi existunt. Provenit autem hoc ex defectu hominum qui ad verbum non convertuntur, nec eum plene capere possunt; unde adhuc in hominibus tenebrae remanent vel majores, vel minores, secundum quod magis, & minus convertuntur ad verbum, & capiunt ipsum: unde Joannes, ut omnem defectum a manifestativa verbi virtute excludat, quum dixisset, quod vita est lux hominum, subjungit, quod *in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt:* non enim tenebrae sunt ex hoc quod verbum non luceat, sed ex hoc quod aliqui lucem verbi non capiunt; sicut luce corporei Solis per orbem diffusa, tenebrae non sunt nisi ei qui oculos clausos, vel debiles habet.

Hae igitur sunt quae de generatione divina, & de vir-

virtute unigeniti filii Dei ex sacris Scripturis edocti, utcumque concipere possumus.

CAPUT XIV.

Solutio ad rationes supra inductas contra generationem divinam.

Quia vero veritas omnem falsitatem excludit, & dubietatem dissolvit, in promptu jam fit ea dissolvere quae circa generationem divinam difficultatem afferre videbantur.

Jam enim ex dictis patet quod in Deo generationem intelligibilem ponimus, non autem talem qualis est in materialibus rebus, quarum generatio mutatio quaedam est, corruptioni opposita: quia neque verbum in intellectu nostro cum aliqua mutatione concipitur, nec habet oppositam corruptionem: cui quidem conceptioni similem esse filii Dei generationem jam patet ex dictis. Similiter etiam verbum quod in mente nostra concipitur, non exit de potentia in actum, nisi quantum intellectus noster procedit de potentia in actum; nec tamen verbum oritur ex intellectu nostro, nisi prout existit in actu: simul autem cum in actu existit, est in eo verbum conceptum. Intellectus autem divinus numquam est in potentia, sed solum in actu, ut supra ostensum est. Generatio igitur verbi ipsius non est secundum exitum de potentia in actum, sed sicut oritur ex actu actus, ut splendor ex luce, & ratio intellecta ex intellectu in actu. Unde etiam apparet quod generatio non prohibet Dei filium esse verum Deum, aut ipsum esse aeternum; quin magis necesse est ipsum esse coaeternum Deo, cujus est verbum, quia intellectus in actu numquam est sine verbo.

Et quia filii Dei generatio non est materialis, sed intelligibilis, stulte jam dubitatur, si pater totam naturam dedit, aut partem. Manifestum est enim quod si Deus se intelligit, oportet quod tota plenitudo ipsius contineatur in verbo. Nec tamen substantia filio data desinit esse in patre, quia nec etiam apud nos desinit esse propria natura in re quae intelligitur; ex hoc quod verbum nostri intellectus ex ipsa re intellecta habet ut intelligibiliter eandem naturam numero contineat.

Ex hoc autem quod divina generatio non est materialis, manifestum est quod non oportet in filio Dei esse aliud recipiens, & aliud naturam receptam. Hoc enim in materialibus generationibus accidere necesse est, in quantum materia generati recipit formam generantis. In generatione autem intelligibili non sic est: non enim sic verbum ab intellectu exoritur quod pars ejus praetelligatur ut recipiens, & pars ejus ab intellectu effluat; sed totaliter verbum ab intellectu originem habet, sicut & in nobis totaliter unum verbum ex alio oritur, ut conclusio ex principiis. Ubi autem totaliter aliquid ex alio oritur, non est assignare recipiens, & receptum; sed totum quod exoritur, ab eo est a quo oritur.

Similiter etiam patet quod non excluditur divinae generationis unitas ex hoc quod in Deo plurium subsistentium distinctio esse non possit. Essentia enim divina etsi subsistens sit, non tamen potest separari a relatione quam oportet in Deo intelligi ex hoc quod verbum conceptum divinae mentis est ab ipso Deo dicente: nam & verbum est divina essentia, ut ostensum est; & Deus dicens, a quo est verbum, est etiam divina essentia, non alia & alia, sed eadem numero. Hujusmodi autem relationes non sunt accidentia in Deo, sed res subsistentes. Deo enim nihil accidere

potest, ut supra probatum est. Sunt igitur plures res subsistentes, si relationes considerentur; est autem una res subsistens, si consideretur essentia. Et propter hoc dicimus unum Deum esse, quia est una essentia subsistens; & plures personas, propter distinctionem subsistentium relationum: personarum enim distinctio etiam in rebus humanis non attenditur secundum essentiam speciei, sed secundum ea quae sunt naturae speciei adjuncta: in omnibus enim personis hominum est una speciei natura, sunt tamen plures personae, propter hoc quod distinguuntur homines in his quae sunt adjuncta naturae. Non ergo in divinis dicenda est una persona propter unitatem essentiae subsistentis, sed plures propter relationes.

Ex hoc autem patet quod id quod est quasi individuationis principium, non sequitur esse in alio: nam neque essentia divina est in alio Deo, neque paternitas est in filio. Quamvis autem duae personae, patris scilicet, & filii, non distinguantur essentia, sed relatione; non tamen relatio est aliud quam essentia secundum rem, cum relatio in Deo accidens esse non possit. Nec hoc impossibile reputabitur, si quis diligenter consideret ea quae in primo determinata sunt, ubi ostensum est, quod in Deo sunt omnium-entium perfectiones, non secundum compositionem aliquam, sed secundum simplicis essentiae unitatem. Nam diversae perfectiones quas res creata per multas obtinet formas, Deo competant secundum unam & simplicem ejus, essentiam: homo enim quod est animal, per aliam formam vivit, & per aliam est sapiens, & per aliam est justus; quae omnia Deo per essentiam suam conveniunt. Sicut igitur sapientia, & justitia in homine quidem sunt accidentia, in Deo autem sunt idem quod divina essentia; sic aliqua relatio, puta paternitatis, & filiationis, etsi in hominibus sit accidens, in Deo est divina essentia. Non autem ideo dicitur, quod divina sapientia sit ejus essentia, cum in nobis sapientia super essentiam addat, quasi divina sapientia a nostra sapientia deficiat; sed quia ejus essentia nostram essentiam excedit, ita quod id ad quod essentia nostra non sufficit, scilicet scire, & justum esse, Deus secundum suam essentiam habet perfecte. Oportet igitur quod quidquid nobis convenit secundum essentiam, & sapientiam distinctim, simul Deo secundum essentiam suam attribuitur. Et similis ratio in aliis est observanda. Cum igitur divina essentia sit ipsa paternitatis, vel filiationis relatio, oportet quod quidquid est paternitatis proprium, Deo conveniat, licet paternitas sit in ipsa essentia. Est autem hoc proprium paternitatis ut a filiatione distinguatur: dicitur enim pater ad filium quasi ad alium; & haec est ratio patris ut sit filii pater. Licet ergo Deus pater sit divina essentia, & similiter Deus filius; ex hoc tamen quod est pater, distinguatur a filio, licet sit unum ex hoc quod uterque est divina essentia.

Ex hoc etiam patet quod relatio in divinis non est absque absoluto, aliter tamen comparatur ad absolutum in Deo quam in rebus creatis. Nam in rebus creatis comparatur relatio ad absolutum sicut accidens ad subjectum; non autem in Deo sic, sed per modum identitatis, sicut est de aliis quae de Deo dicuntur. Idem autem subjectum non potest oppositas relationes in se habere, ut sit idem homo pater, & filius secundum idem; sed essentia divina propter omnimodam ejus perfectionem idem est & sapientiae, & justitiae, & aliis hujusmodi quae apud nos in diversis generibus continentur. Et sic nihil prohibet unam essentiam esse idem & paternitatis, & filiationis, & patrem, & filium unum Deum esse, licet pater non sit filius;

eadem enim essentia est quæ est res habens esse naturaliter, & verbum intelligibile sui ipsius.

Ex his etiam quæ dicta sunt, potest esse manifestum quod relationes in Deo sunt secundum rem, & non solo intellectu. Omnis enim relatio quæ consequitur propriam operationem alicujus rei, aut potentiam, aut quantitatem, aut aliquid hujusmodi, realiter in eo existit: aliter enim esset in eo solo intellectu, sicut apparet de scientia, & scibili: relatio enim scientiæ ad scibile consequitur actionem scientis, non autem actionem scibilis: scibile enim eodem modo se habet, quantum in se est, & quando intelligitur, & quando non intelligitur: & ideo relatio in sciente realiter est, in scibili autem secundum intellectum tantum: dicitur enim quod intelligitur scibile ad scientiam relative, ex eo quod scientia refertur ad ipsum. Simile quoque apparet in dextro, & sinistro: in animalibus enim sunt distinctæ virtutes ex quibus relatio dextri, & sinistri consurgit; propter quod talis relatio vere & realiter in animali consistit: unde qualitercumque vertatur animal, semper relatio eodem modo manet, nunquam enim pars dextra sinistra dicitur. Res vero inanimatæ quæ prædictis virtutibus carent, non habent in se hujusmodi relationem realiter existentem, sed nominantur secundum relationem dextri, aut sinistri ex eo quod animalia aliquo modo se habent ad ipsum: unde eadem columna nunc dextra, nunc sinistra dicitur, secundum quod animal ex diverso situ ei comparatur. Relatio autem verbi ad Deum dicentem, cuius est verbum, in Deo ponitur ex hoc quod Deus se ipsum intelligit: quæ quidem operatio in Deo est, vel magis est ipse Deus, ut supra ostensum est. Relinquitur igitur prædictas relationes in Deo esse vere & realiter, non solum secundum intellectum nostrum.

Quamvis autem in Deo ponatur esse relatio, non tamen sequitur quod in Deo sit aliquid habens esse dependens. In nobis enim relationes habent esse dependens, quia earum esse est aliud ab esse substantiæ, unde habent proprium modum essendi secundum propriam rationem, sicut in aliis accidentibus contingit: quia enim omnia accidentia sunt formæ quædam substantiæ superadditæ, & à principiis substantiæ causatæ, oportet quod eorum esse sit superadditum supra esse substantiæ, & ab ipso dependens: & tanto uniuscujusque eorum esse est prius, vel posterius, quanto forma accidentalis secundum propriam rationem fuerit propinquior substantiæ, vel magis perfecta. Propter quod & relatio realiter substantiæ adveniens & postremum, & imperfectissimum esse habet. Postremum quidem, quia non solum præexistit esse substantiæ, sed etiam esse aliorum accidentium, ex quibus causatur relatio; sicut unum in quantitate causat æqualitatem, & unum in qualitate similitudinem. Imperfectissimum autem, quia propria relationis ratio consistit in eo quod est ad alterum: unde esse ejus proprium quod substantiæ superaddit, non solum dependet ab esse substantiæ, sed etiam ab esse alicujus exterioris. Hoc autem in divinis locum non habet, quia non est in Deo aliquid aliud esse quam substantiæ: quidquid enim in Deo est, substantia est. Sic igitur esse scientiæ in Deo non est esse dependens à substantia, quia esse scientiæ est esse substantiæ; ita nec esse relationis est esse dependens neque à substantia, neque ab aliquo exteriori, quia etiam esse relationis est esse substantiæ. Non igitur per hoc quod relatio in Deo ponitur, sequitur quod sit in eo aliquid

(1) Al. deest illa. (2) Vulgata: *Ecce formans montes, & creans ventum, & annuntians homini eloquium suum.*

esse dependens, sed solum quod in Deo sit respectus aliquis, in quo ratio relationis consistit; sicut ex hoc quod sapientia in Deo ponitur, non sequitur quod sit in eo aliquid accidentale, sed solum perfectio quædam, in qua ratio sapientiæ consistit.

Per quod etiam patet quod ex imperfectione quæ in relationibus creatis esse videtur, non sequitur quod personæ divinæ sint imperfectæ, quæ relationibus distinguuntur; sed sequitur quod divinarum personarum minima sit distinctio.

Patet etiam ex prædictis quod licet Deus de patre, & filio substantialiter prædicetur, non tamen sequitur, si pater, & filius sint plures personæ, quod sint plures dii: sunt enim plures propter distinctionem subsistentium relationum, sed tamen sunt unus Deus propter unitatem essentiæ subsistentis. Hoc autem in hominibus non contingit ut plures aliqui sint unus homo, quia essentia humanitatis non est una numero in utroque, neque essentia humanitatis est subsistens, ut humanitas sit homo.

Ex hoc autem quod in Deo est essentiæ unitas, & relationum distinctio, manifestum fit quod nihil prohibet in uno Deo opposita quædam inveniri, (1) illa dumtaxat opposita quæ relationis distinctionem consequuntur, ut generans, & genitum, quæ opponuntur relative; & genitum, & ingenitum, quæ opponuntur ut affirmatio, & negatio. Ubicumque enim est aliqua distinctio, oportet invenire negationis, & affirmationis oppositionem: quæ enim secundum nullam affirmationem, & negationem differunt, penitus indistincta sunt. Oportet enim quod quantum ad omnia unum esset quod est alterum, & sic essent penitus idem, & nullo modo distincta.

Hæc igitur de generatione divina dicta sufficiant.

CAPUT XV.

De Spiritu Sancto quod sit in divinis.

Divinæ autem Scripturæ auctoritas non solum nobis in divinis patrem, & filium annuntiat, sed his duobus Spiritum Sanctum connumerat: dicit enim Dominus Matth. ult. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & Spiritus Sancti: & I. Joann. v. 7. Tres sunt qui testimonium dant in cælo: pater, verbum, & Spiritus Sanctus.* Hujus etiam Spiritus Sancti processionem quamdam sacra Scriptura commemorat: dicit enim Joann. xv. 26. *Cum venerit paraclytus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.*

CAPUT XVI.

Rationes ex quibus aliqui Spiritum Sanctum existimaverunt esse creaturam.

Opinati sunt autem quidam, Spiritum Sanctum creaturam esse, aliis creaturis celsiorem: ad cuius assertionem sacra Scripturæ testimoniis utebantur.

1. Dicitur enim Amos iv. 13. secundum litteram Septuaginta; (2) *Ecce formans montes, & creans spiritum, & annuntians homini verbum ejus: & Zachariæ xii. 1. dicit Dominus: Extendens cælum, & fundans terram, & creans spiritum hominis in eo.* Videtur igitur

quod

quod Spiritus Sanctus sit creatura.

2. Adhuc. Dicit Dominus Joannis xvi. 13. de Spiritu Sancto loquens: *Non loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur.* Ex quo videtur quod nihil ultionæ potestatis auctoritate loquatur, sed jubenti per ministerium famuletur: loqui enim quæ quis audit, famulantis esse videtur. Videtur igitur Spiritus Sanctus esse creatura Deo subjecta.

3. Item. Mitti inferioris esse videtur, cum (3) in mittente importetur auctoritas. Spiritus autem Sanctus à patre, & filio mittitur: dicit enim Dominus Joannis xiv. 26. *Paraclytus Spiritus Sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia: & Joannis x. 26. Cum venerit paraclytus, quem ego mittam vobis à patre, Spiritus ergo Sanctus & patre, & filio minor esse videtur.*

4. Adhuc. Scriptura divina filium patri associans in his quæ Divinitatis esse videntur, de Spiritu Sancto mentionem non facit, ut patet Matth. xi. 27. cum Dominus dicit: *Nemo novit filium nisi pater, neque patrem quis novit nisi filius: de Spiritu Sancto mentionem non facit: & Joann. xvii. 3. dicitur: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum: ubi etiam de Spiritu Sancto mentio non fit.* Apostolus etiam ad Rom. i. 7. dicit: *Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo: & I. ad Corinth. vii. 6. Nobis unus Deus pater, ex quo omnia, & nos in illo, & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.* In quibus etiam nihil de Spiritu Sancto dicitur. Videtur igitur Spiritus Sanctus Deus non esse.

5. Amplius. Omne quod movetur, creatum est: ostensum est enim in primo, Deum immobilem esse. Spiritui autem Sancto Scriptura divina motum attribuit: dicitur enim Genes. i. 2. *Spiritus Domini ferebatur super aquas: & Joel. ii. 28. Effundam de spiritu meo super omnem carnem.* Videtur igitur Spiritus Sanctus creatura esse.

6. Præterea. Omne quod potest augeri, vel dividi, mutabile est, & creatum. Hoc autem Spiritui Sancto in Scripturis sacris attribui videtur: dicit enim Dominus Numeri xi. 16. ad Moysen: *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel: & auferam de Spiritu tuo, & tradamque eis; & IV. Regum ii. 10. dicitur, quod Elisæus ab Elia petiit: Obsecro, quod fiat spiritus tuus duplex in me: Et Elias respondit: Si videris quando tollar à te, erit quod petisti.* Videtur ergo Spiritus Sanctus esse mutabilis, non esse Deus.

7. Item. In Deum tristitia cadere non potest; cum tristitia passio quædam sit, Deus autem impassibilis est. Cadit autem tristitia in Spiritum Sanctum: unde Apostolus dicit ad Ephesios iv. 30. *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei: & Isai. lxiii. 10. dicitur: Ipsi ad iracundiam provocaverunt, & afflixerunt (4) Spiritum Sanctum ejus.* Videtur igitur Spiritus Sanctus Deus non esse.

8. Adhuc. Deo non convenit orare, sed magis orari. Spiritum autem Sanctum orare convenit: dicitur enim ad Rom. viii. 26. *Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Spiritus ergo Sanctus non esse Deus videtur.

9. Amplius. Nullus congrue donat nisi id cuius habet dominium. Sed Deus pater dat Spiritum Sanctum, & similiter filius: dicit enim Dominus Lucæ xi. 13. *Pater vester de cælo dabit spiritum bonum peccantibus se: & Actuum v. Petrus dicit, quod Deus*

(3) Al. in mente. (4) Vulgata Spiritum Sancti ejus. (5) Al. sane adverbium. (6) Vulgata Dominus. (7) Vulgata spiritus.

Spiritum Sanctum dedit obedientibus sibi. Ex his igitur videtur quod Spiritus Sanctus Deus non sit.

10. Item. Si Spiritus Sanctus verus Deus est, oportet quod naturam divinam habeat; & sic cum Spiritus Sanctus à patre procedat, ut dicitur Joannis xv. necesse est quod ab eo naturam divinam accipiat. Quod autem accipit naturam ejus à quo producitur, ab eo generatur: proprium enim est geniti ut in similem speciem sui principii producat. Spiritus ergo Sanctus genitus erit, & per consequens filius: quod (5) sanæ fidei repugnat.

11. Præterea. Si Spiritus Sanctus naturam divinam à patre accipit, & non quasi genitus, oportet divinam naturam duobus modis communicari, scilicet per modum generationis, quo procedit filius, & per illum modum quo procedit Spiritus Sanctus. Hoc autem uni naturæ competere non videtur ut duobus modis communicetur, si quis universas naturas inspiciat. Oportet igitur, ut videtur, cum Spiritus Sanctus naturam per generationem non accipiat, quod nullo modo accipiat eam; & sic videtur non esse verus Deus.

Fuit autem hæc positio Arii, qui filium, & Spiritum Sanctum dixit esse creaturas; filium tamen majorem Spiritu Sancto, & Spiritum Sanctum ejus ministerium, sicut & filium minorem patre esse dicebat. Quem etiam quantum ad Spiritum Sanctum securus est Macedonius, qui de patre & filio recte sensit, quod unius & ejusdem substantiæ sint; sed hoc de Spiritu Sancto credere noluit, creaturam eum esse dicens. Unde quidam Macedonianos Semarianos vocant, eo quod cum Arianis in parte conveniant, & in parte differunt ab eisdem.

CAPUT XVII.

Quod Spiritus Sanctus sit verus Deus.

Ostenditur autem evidentibus Scripturæ testimoniis, quod Spiritus Sanctus sit Deus.

1. Nulli enim templum consecratur nisi Deo: unde & in Psalm. xi. 5. dicitur: (6) *Deus, in templo sancto suo.* Deputatur autem templum Spiritui Sancto: dicit enim Apostolus I. ad Cor. vi. 19. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti? Spiritus ergo Sanctus Deus est; & præcipue cum membra nostra, quæ templum Spiritus Sancti esse dicit, sint membra Christi: nam supra vers. 15. præmiserat: Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Inconveniens autem esset, cum Christus sit verus Deus, ut ex superioribus patet, quod membra Christi templum Spiritus Sancti essent, nisi Spiritus Sanctus Deus esset.*

2. Item. A Sanctis latriæ servitus non nisi vero Deo exhibetur: dicitur enim Deuter. vi. 13. *Domine Deum tuum timebis, & illi soli servies.* Serviant autem Sancti Spiritui Sancto: dicit enim Apostolus Philipp. iiii. 3. *Nos sumus circumcisio, qui (7) spiritu Dei servimus.* Et licet quidam Libri habeant: *Qui spiritu Domini servimus:* tamen græci Libri, & antiquiores Latini habent: *Qui spiritui Dei servimus.* Et ex ipso græco apparet quod hoc de servitute latriæ intelligendum est, quæ soli Deo debetur. Est igitur Spiritus Sanctus verus Deus, cui latria debetur.

3. Adhuc. Sanctificare homines, proprium Dei opus est: dicitur enim Levitici xxii. 9. *Ego Dominus*